

LUND UNIVERSITY

Dendrokronologisk analys av mangårdbyggnaden och stall på Sonaboda, Hästveda, Skåne

Linderson, Hans

2015

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linderson, H. (2015). *Dendrokronologisk analys av mangårdbyggnaden och stall på Sonaboda, Hästveda, Skåne*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2015:44). Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

20 Augusti 2015

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2015:44

Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV MANGÅRD BYGGNADEN OCH
STALL PÅ SONABODA, HÄSTVEDA, SKÅNE****Uppdragsgivare:** Dick Arvidsson, Sonaboda, Box 82, 280 23 Hästveda**Område:** N Skåne **Prov nr:** 78501-511 **Antal såg och borrhövar:** 1+10**Dendrokronologiskt objekt:** Källarens takbjälkar 1-7, kökets östra ingång 8, spisens överliggare 9, tröskel till ”kistekammaren” 10 & stallet bålplank troligen nederst (lösfynd).**Resultat:**

Dendro nr:	Prov-nummer	Trädslag	Antal år; 1 radie om inget annat anges	Splint (Sp) Bark (B) Vank. (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Mest sannolika fällningstid
78501	1	Ek	107	Sp 13±1, W	1822+13	1834-1836	
78502	2	Ek	68	Sp 11, W	1832	1832-1836	
78503	3	Ek	86	Sp 1+c10 W	1825+c10	1834-1836	
78504	4	Ek	78	Sp 12, B	1835	V 1835/36	
78505	5	Ek	93	Sp 0+ c13, W	1819	1831-1835	
78506	6	Ek	79	Sp 0+c15 W	1817	1830-1836	
78507	7	Ek	115	Sp 13, W	1835	V1835/36	
78508	8	Ek	103	Ej Sp	1765	E 1775	
78509	9	Ek	39	(Nära) sp	(1778)	(E 1788)	(1788-1810)
78510	10	Ek	60	Sp 8, ej W	(1842)	(1844-1854)	(1846-1850)
78511	11	Ek	139;2	Sp 12, nära W	1821	1821-1833	1821-1826

Resultatuppgifter inom parentes är inte helt säkra uppgifter.

Beskrivning och diskussion av resultaten

Nio av elva prover dateras. Två prover, 9 och 10, dateras med lägre säkerhet. Dessa kan användas som en indikation för datering av byggnadsdelens uppförande. Man kan även betrakta dessa prover som odaterade.

Mangårdsbyggnadens takbjälkar i källaren, prov 1-7

Alla prov dateras entydigt, flera prov bröts dock sönder vid kärnveds/splint-gränsen, vilket har lett till att en något större dateringsbredd har angetts. Två prover kan årsexakt preciseras, dessa är avverkade **vinterhalvåret 1835/36**. Min bedömning är att de övriga är avverkade samma säsong. Virket är av lokal härkomst.

Mangårdsbyggnadens bostadsdel, prov 8-10

Ett prov av tre dateras säkert till **efter år 1775**. Provet togs från östra dörrposten till köket. Virket är klätt av annat material så att bedömningen av antalet årsringar till vankant är vid undersöknings-tillfället inte möjligt.

I rummet intill undersöktes överliggaren i spisen. Denna innehåller endast 39 årsringar, dateringen ”efter 1788” uppfyller inte de kriterier vi ställer på en säker datering. Jag har bedömt provtagningsytan som ”nära” splintgränsen. Ytan följer virkets naturliga kurvatur men hur nära splintgränsen man är känns inte helt säkert. Med prov 9 finns således två otydligheter, om provet yttersta årsring dateras till år 1778 samt hur många årsringar som saknas till vankant (veden närmast under barken).

Men om man antar att båda dessa bedömningar är korrekta samt använder dateringen ”efter 1775” så bör åtminstone byggnadens nuvarande köks- och farstu-del vara uppförd någon gång under åren 1788-1810. Jag kan dock inte helt utesluta att även denna byggnadsdel är uppförd av virke som är avverkat så sent som vinterhalvåret 1835/36.

I östra dörrpostens tröskel in till ”kistekammaren” togs prov 10. Om detta dateringsförslag är riktigt så är detta en konstruktion gjord omkring 1850 eller några år tidigare.

Stallet bålplank lösfynd troligen nedersta varvet prov 11

Virket är avverkat någon gång under åren 1821-1833, mest troligt 1821-1826. Byggnaden bör således vara uppförd i mitten av 1820-talet.

Slutord

Det finns belägg för att mangårdsbyggnaden skulle vara drygt 100 år äldre. Föreliggande undersökning finner inga belägg för att detta virke finns kvar i byggnaden. Av det undersökta virket är det prov 9 från spisens överliggare som skulle kunna vara av värde att testa med C14-analys. Man bör i så fall välja de äldsta årsringarna i detta prov för att inte provet skall bli för ungt eftersom metoden ger otydliga resultat för organiskt material som är bildat under åren 1680-1950.

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendronummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns. I kolumnen längst till höger har trädets bedömda egenålder noterats.

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.

Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.

Proverna kommer att ingå i RAÄ´s arkiv och förvaltas av laboratoriet

Med hälsning och önskan om fortsatt samarbete

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare

Lunds Universitet

Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund

E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se

Tel: 046-2227891